

leváci a leváctví – část č. 28

špetka, nebo pěstička?

aneb
střet dvou nejrozšířenějších způsobů úchopů psacího prostředku

Špetka, nebo pěstička?

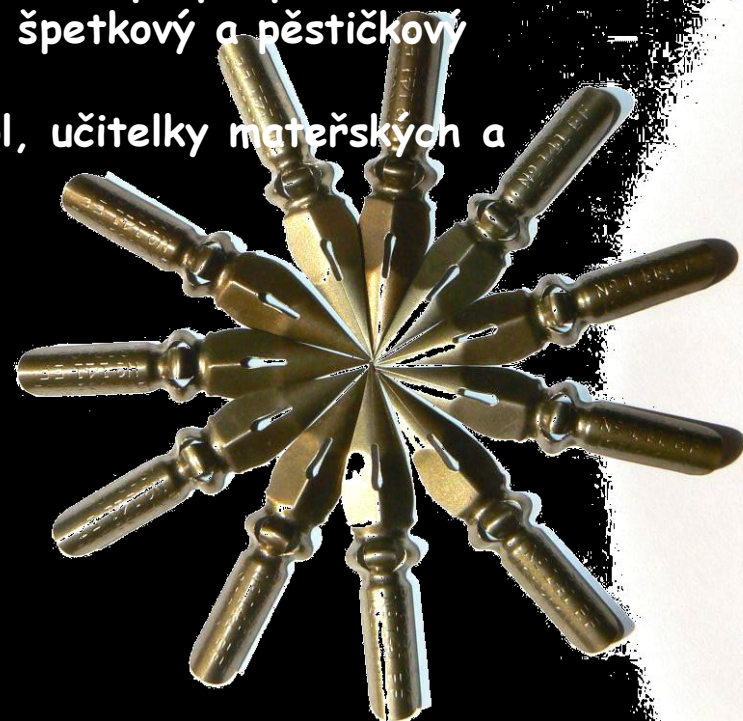
název školy: Střední škola pedagogická, hotelnictví a služeb,
Komenského 3, Litoměřice

autor: Mgr. Ivo Vodička

anotace: výukový materiál navazuje na vysvětlení metodiky psaní praváků (viz Zásady správného psaní - č. 11) a naznačuje řešení nového jevu - pěstičkového úchopu při psaní

klíčová slova: metodika psaní praváků a leváků, špetkový a pěstičkový úchop, zdravé psaní

cílová skupina: žáci středních pedagogických škol, učitelky mateřských a základních škol

- ▶ **Špetkový a pěstičkový úchop**
 - ▶ **Zásady správného psaní**
- ▶ **Co ovlivňuje hromadný nástup pěstičkového úchopu?**
- ▶ **Pero proti kuličkové tužce**
 - ▶ **Co tedy učít?**

Špetkový úchop

Špetkový úchop v MŠ

- ▶ z pojetí naší tradice psaní a kreslení grafitovou tužkou a perem si všechny děti během školní docházky osvojují tzv. pěstičkový úchop
- ▶ už učitelky MŠ musí položit základy zdravého psaní včetně správného špetkového úchopu, protože zlovyky se často nedají na počátku výuky psaní v 1. třídě změnit
- ▶ základem pro vytvoření správného pěstičkového úchopu bývá už dřívější držení štětce, pastelky nebo fixu při kreslení
- ▶ ▶ ▶ dítě by si mělo vyzkoušet a osvojit si základní zkušenosti s obvyklým kreslicím a psacím náčiním ještě v MŠ

Špetkový úchop

Palec drží, prostředníček podpírá a ukazováček je položen lehce shora. K nácvičku je třeba dítě vědomě vést již v mateřské škole přiměřeně věku a vyspělosti dítěte.

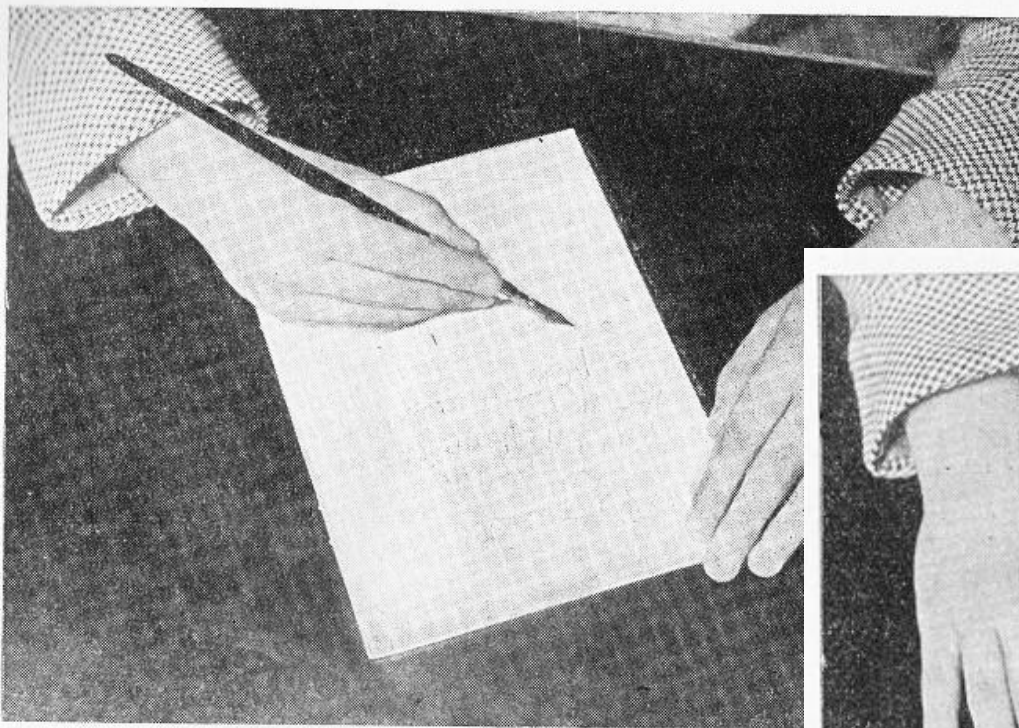
Leváci i praváci drží psací prostředek stejně, stejné je to s chybami úchopu.

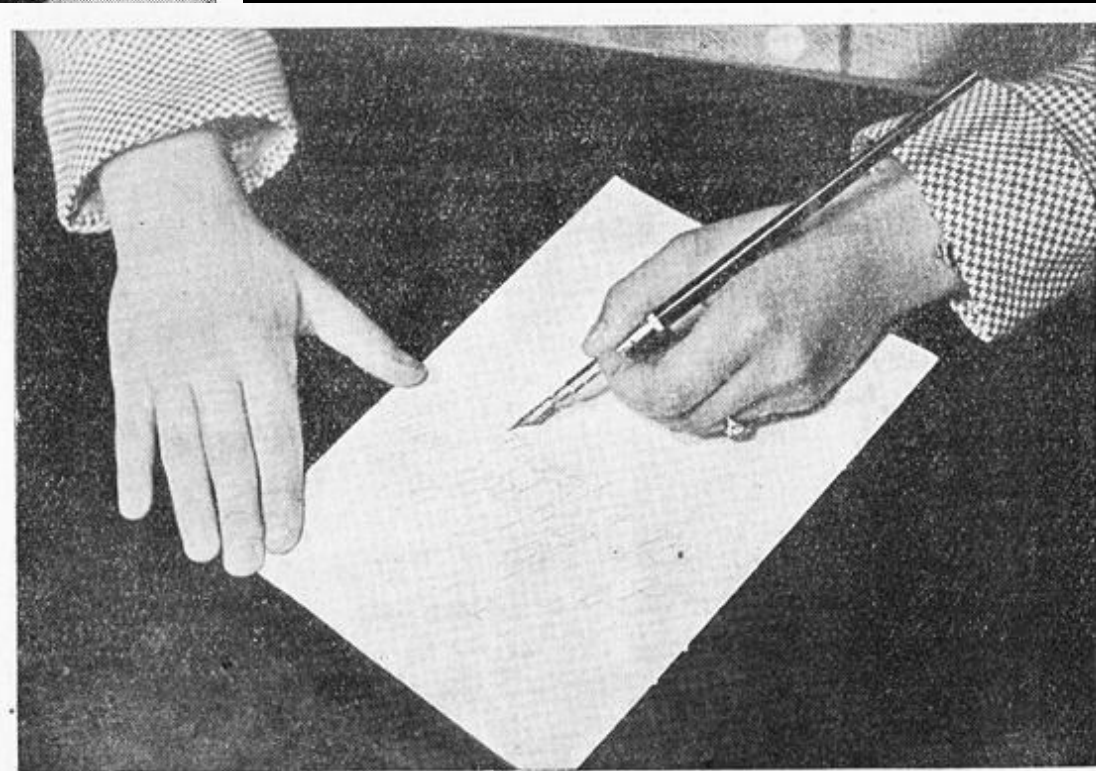
Poloha papíru a úchop psacího prostředku pravákem v poloze, jak se ustálila při psaní spojitým písmem a perem nebo tužkou

Špetkový úchop

- ▶ nejlépe odpovídá potřebám psaní spojitým písmem, které se ustálilo především v 19. století, v době nástupu plošné gramotnosti
- ▶ grafitová tužka, ocelové pero a plnicí pero se vzhledem ke své konstrukci **nejlépe drží a také píše špetkovým úchopem**
- ▶ učitelé mateřských a základních škol jsou povinni špetkový úchop vyučovat
- ▶ v posledních dvaceti letech se však velice rychle a masivně rozšířil tzv. „pěstičkový úchop“
- ▶ ▶ ▶ problémem je, že děti i dospělí špetkovým úchopem často nepíší, učitele to zlobí, snaží se k němu děti vést, ale později na tento jev rezignují a zlobí je, že jejich práce přišla nazmar.

12a. Pravák píšící pravou rukou

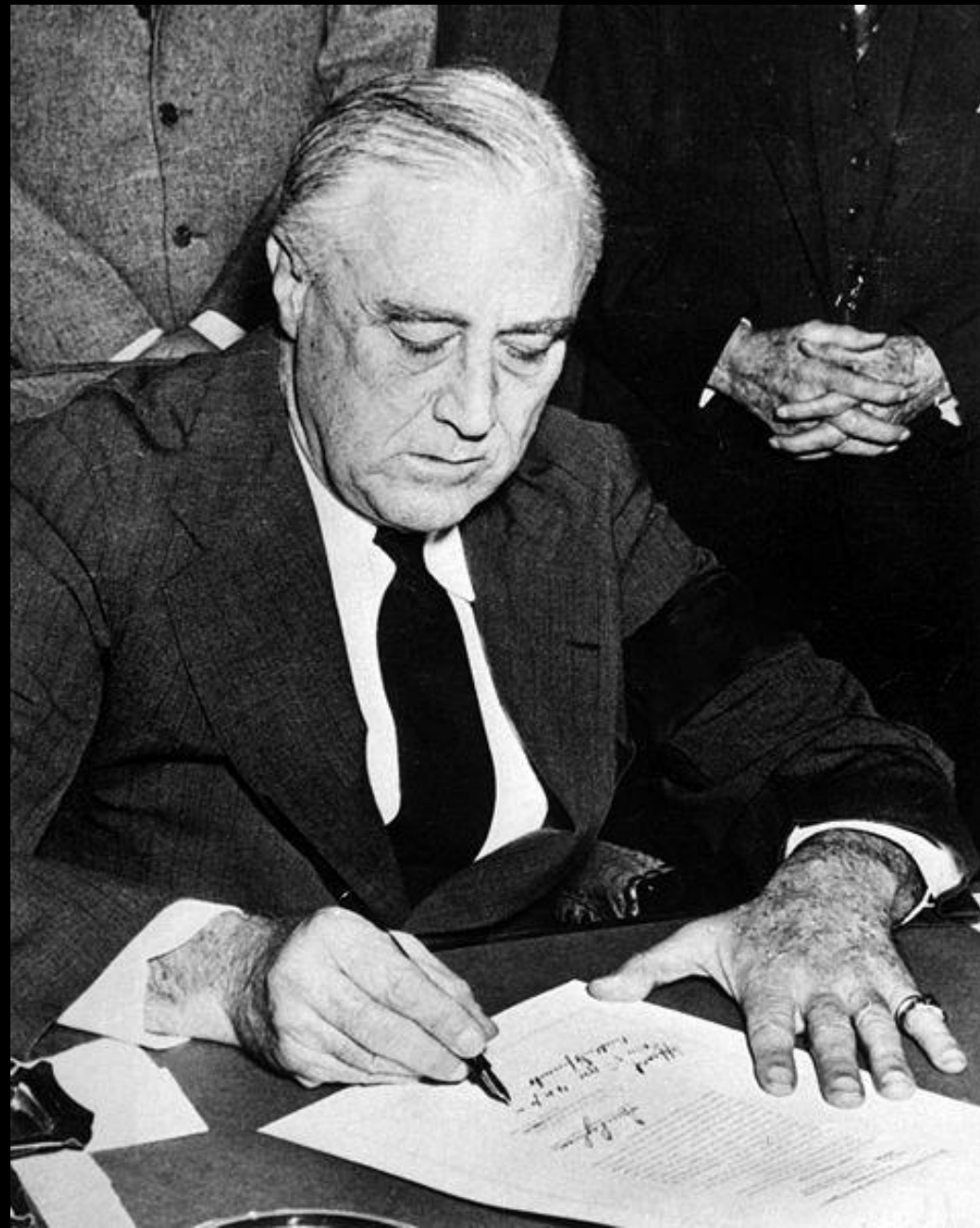
12b. Levák píšící levou rukou

Špetkový úchop z metodiky psaní ze šedesátých let: pravák a jeho zrcadlově převrácená podoba – dolní levák (podle M. Sováka).

Plastová násadka umožňuje nacvičit špetkový úchop všem dětem, někdy může pomoci i dospělým, kteří mají znecitlivělé prsty. Jinými prostředkem je tzv. „trojboký program“ tvarovaných násadek různých psacích prostředků.

Prezident USA Franklin
Roosevelt při podpisu
smlouvy.

Takto vypadá špetkový úchop při podepisování smlouvy několika účastníky jedním plnicím perem.

Znáš dobře všechna písmena?

a	A	a A	m	M	m M
b	B	b B	n	N	n N
c	C	c C	o	O	o O
č	Č	č Č	p	P	p P
d	D	d D	r	R	r R
e	E	e E	ř	Ř	ř Ř
f	F	f F	s	S	s S
g	G	g G	š	Š	š Š
h	H	h H	t	T	t T
ch	Ch	ch Ch	u	U	u U
i	I	i I	v	V	v V
j	J	j J	y	Y	y Y
k	K	k K	z	Z	z Z
l	L	l L	ž	Ž	ž Ž

19. listopadu

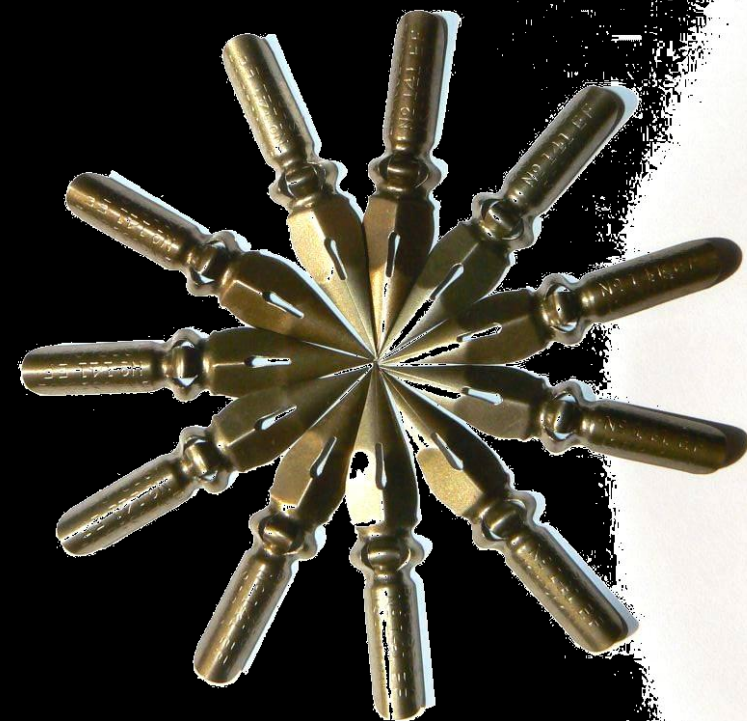
kobylka lucni; do Přebyslavi,
nový přibýsek, bílil bys, hbitě
vybíká; sbysek plátna, parní bysná;
nezná má bylost; dlouhý bič,
rozbité hodiny, dětské nádobíčko,
starobylá srubka, sbytečná o-
sárka; sbíráme byliny; prohraná
bitva; lehké řivobyli; dobrá nabídka)
nabídka *vraičovka* / *BD*
Velmi pěkný úkol. Chválím.

Vzor psacího písma ze slabikáře roku 1967 a žák 2. tř. v r. 2001.

Spojité jednotažné písmo pro školní účely:

- ▶ jeho podoba a konstrukce podléhala tomu, že nejlépe odpovídalo možnostem psacího náčiní, tedy grafitové tužky a ocelového pera namáčeného do inkoustu, ale i tehdy nehlazeného papíru
- ▶ jednotažnost omezovala počet nasazení psacího prostředku - pera - každé nasazení a rozjezd byl kritický, protože nové rozjetí se často nepovedlo a muselo se znovu namáčet, což při psaní velmi zdržovalo, často se spouštěly celé kapky inkoustu, které se rozmazávaly, prosakovaly se papírem nebo se musely savým papírem vysušovat - to opět zdržovalo práci především se skupinou žáků
- ▶ ▶ ▶ řešením bylo právě spojité písmo, které celou řadu těchto obtíží alespoň omezilo... Novým vynálezem pak bylo plnicí pero, které jednotažnost navíc podpořilo.

Pěstičkový úchop

Pěstičkový úchop – palec překrývá psací prostředek.

Protážená pěstička - protážené prsty, podpírá prsteníček

Dnes velice rozšířený pěstičkový úchop je chápán jako nesprávné držení psacího prostředku, problém je ale podstatně složitější...

Pěstičkový úchop si bezděky osvojují děti už v předškolním období tím, že používají neořezané pastelky.

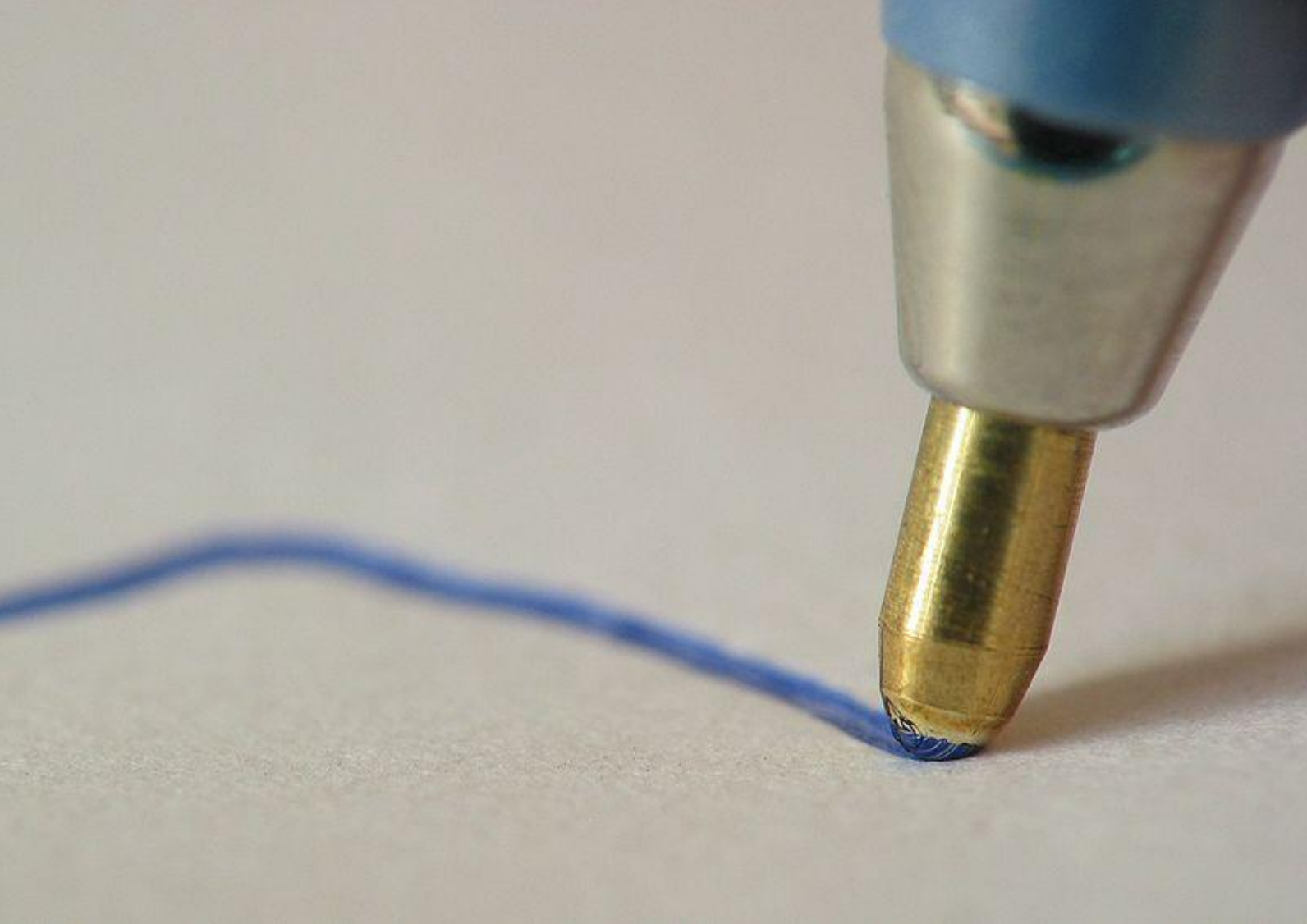
Kuličková tužka - propisovačka:

je v současné době plošně nejrozšířenější psací prostředek, který ovšem přes všechny praktické výhody do psaní **přináší celou řadu problémů:**

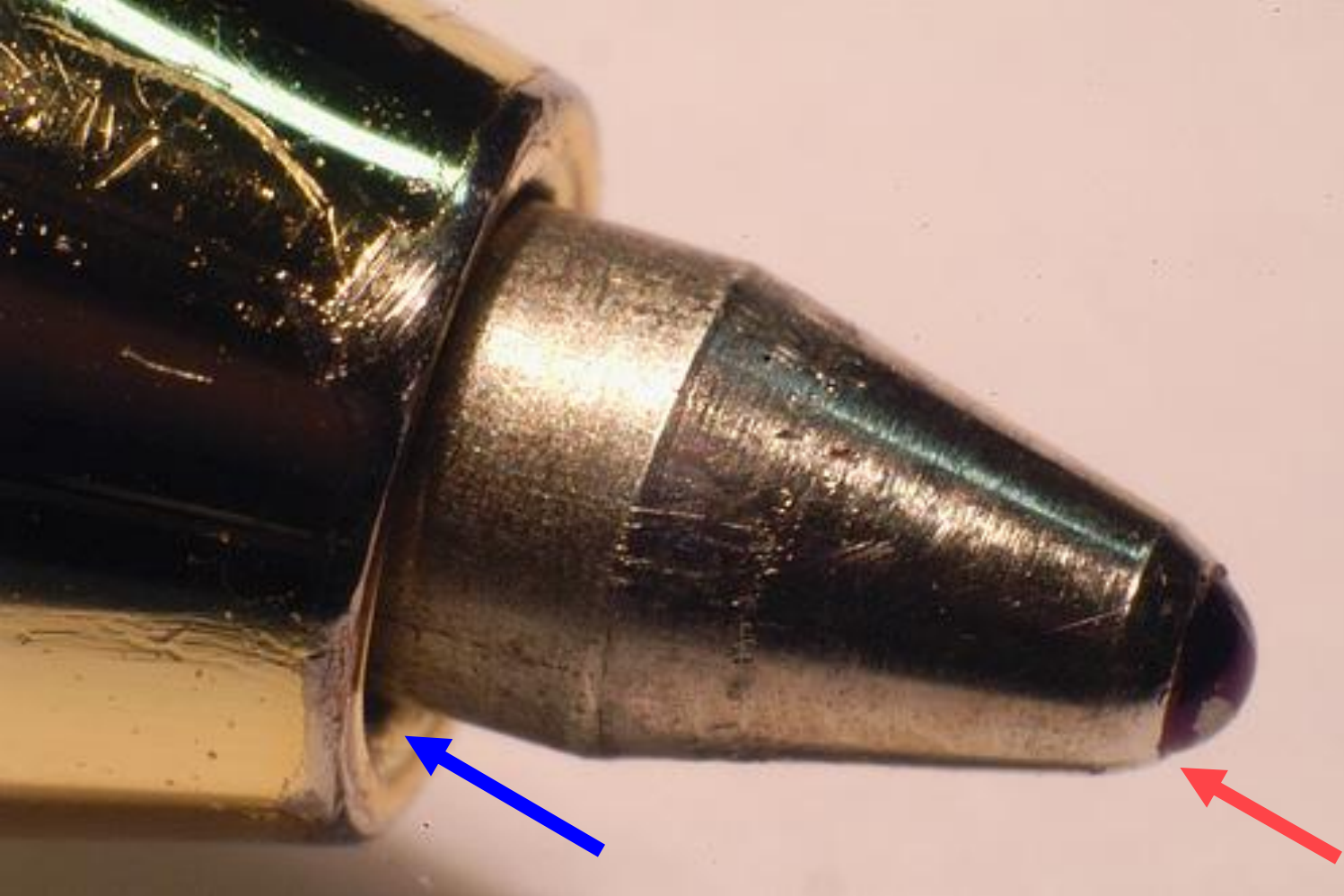
- vyžaduje mnohem větší přítlak, aby psala plynule - tím se unavuje ruka, výkony klesají
- vyžaduje nový způsob úchopu, tzv. pěstičkového, protože propisovačka pod vyžadovaným sklonem 45° prostě nepíše z toho důvodu, že drhne okružím po papíře
- mění se tak charakter úchopu i písma, které směřuje ke stojatému, až mírně přepadávajícímu písmu!

Kuličková tužka:

- nespornou výhodou kuličkové tužky je její nízká pořizovací cena a obecná dostupnost
- další výhodou je její bezprostřední připravenost ke psaní, dlouhověkost náplně, možnost různého tvarování dizajnu, zasouvání náplně do těla a tím jeho skrytí
- princip rotující kuličky je pak využíván i u tzv. rollerů, které kombinují vlastnosti propisovačky a volně stékajícího inkoustu, který se lépe otiskuje bez zbytečného přitlaku
- ▶ ▶ ▶ na druhé straně žáci používají většinou málo kvalitní propisovačky, které nezanechávají souvislou a sytou stopu a které mají neukotvený hrot a většinou nejsou ani určené k dlouhodobému psaní, protože jsou to levné reklamní předměty

Kuličková tužka píše dobře jen pod větším náklonem, tedy větším než 45° , kdy se kulička svou větší částí posouvá po papíře a hrot nedrhne okružím.

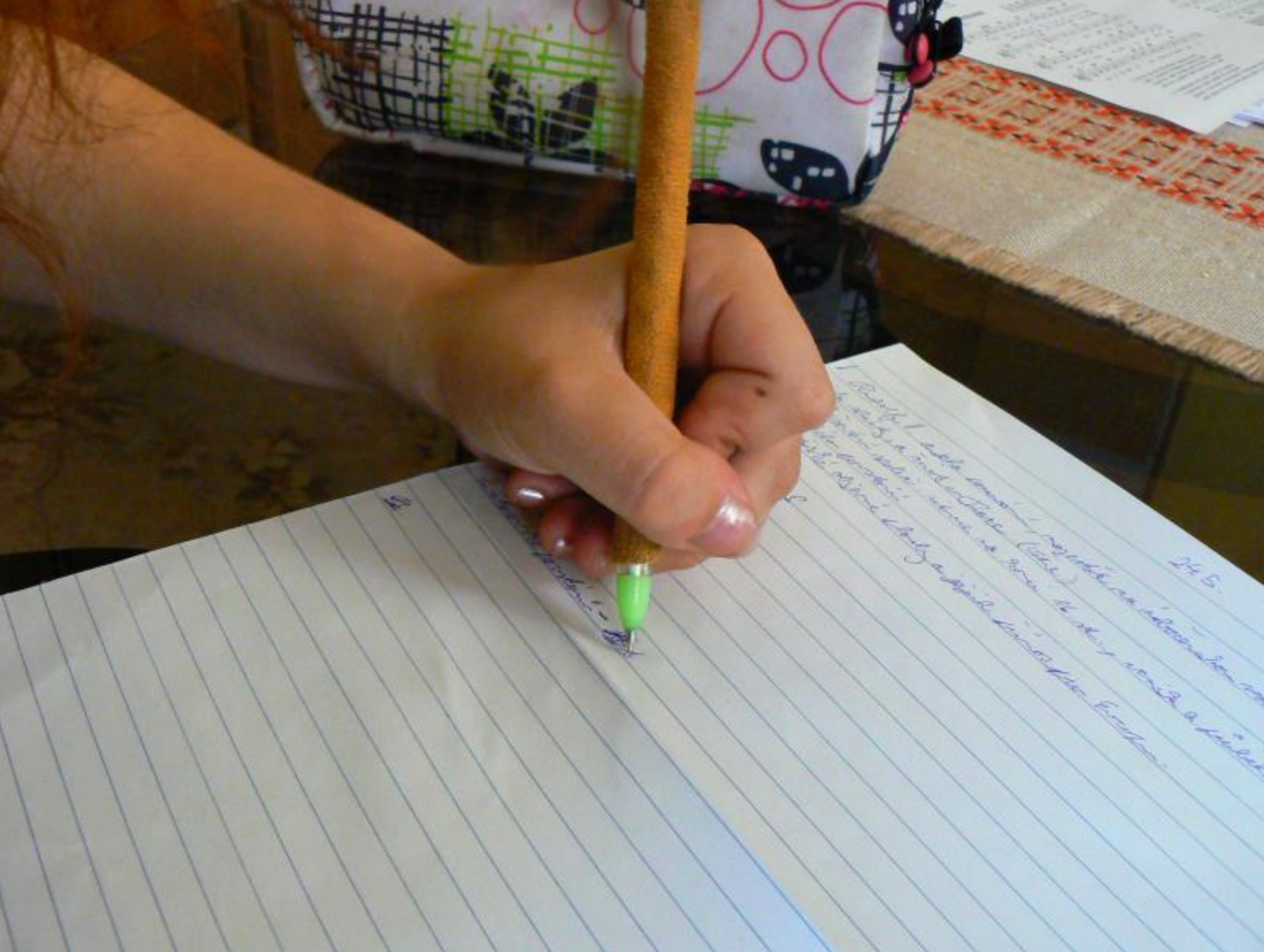

Vůle v ukotvení hrotu je jeden z nejčastějších nedostatků kuličkových per se zasouvacím mechanismem, týká se to bohužel i tzv. značkových výrobků.

Okružní ukotvení kuličky znesnadňuje psát pod úhlem 45° , kdy okružní nedovolí otáčení kuličky, jak je vidět i z tohoto obrázku.

Písař musí psát kuličkovou tužkou ve svislejší pozici, což donutí změnit postavení prstů, a tedy celého úchopu **směrem k pěsti**.

Pěstičkový úchop - palec překrývá kuličkovou tužku, která je držena kolmo.

Pěstičkový úchop je navíc často vynucen ještě navíc výraznou modelací nehtů, která také neumožňuje držet psací prostředek špetkou.

Kuličková tužka s velkým počtem náplní je určena ke krátkodobému psaní a podtrhávání; pro špetkový úchop je příliš silná, a tak je nakonec také držena pěstičkou.

Palec přečnívá, kuličková tužka je kolmo a umocňuje tzv. "těžkou ruku" s viditelně zvlněným papírem.

Kolmé psaní svádí k tzv. těžké ruce, kdy se pod velkým přitlakem propisovačka do papíru vysloveně boří.

Změna úchopu omezuje krouživý pohyb prstů a ruky vedený ze zápěstí, protože pěstičkový úchop lépe umožňuje vedení krátkých kolmých pohybů. To směřuje ke stojatému spojitému písmu a k psaní nespojitého písma - skriptu.

19. listopadu

kobylka luění, do Přibyslavi,

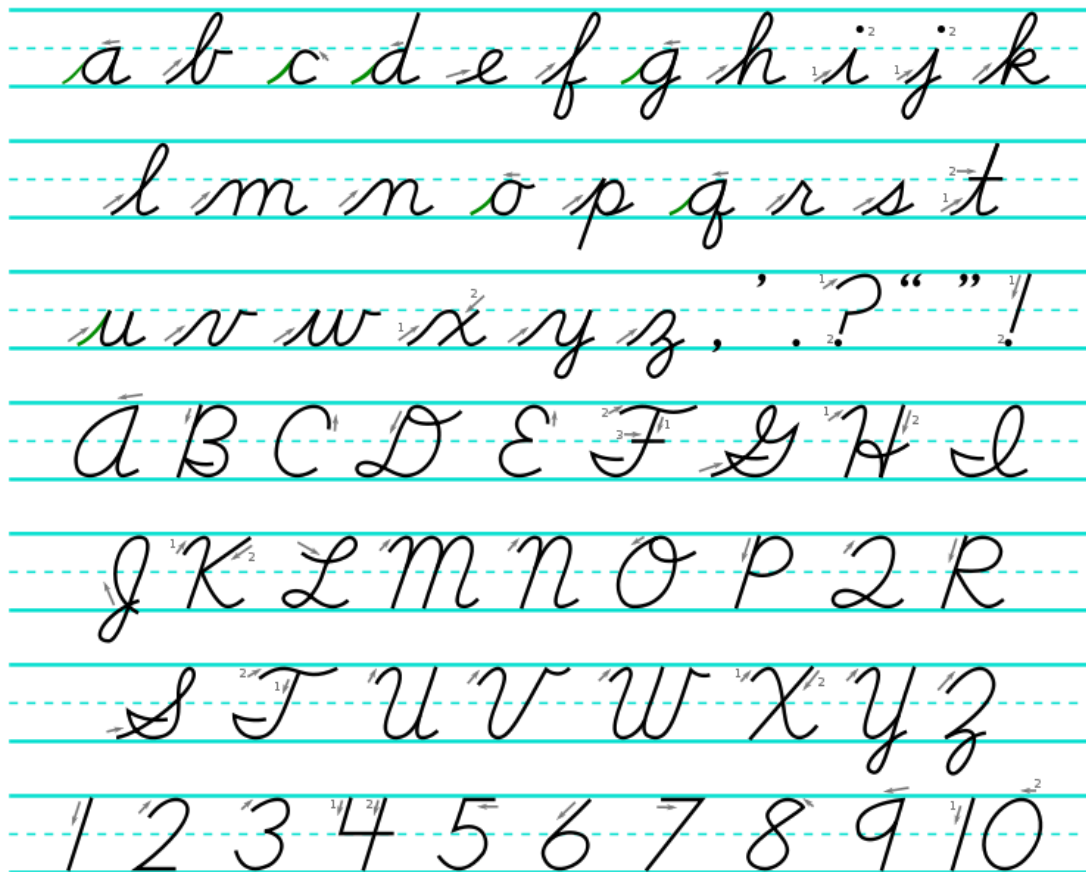
nový přibytěk, bílil byt, hbitě

rybíhá, zbytek plátna, paní bytná,

neznámá bytost, dlouhý bič,

rozbité hodiny, dětské nádobíčko

Tento text už známe: napsal ho tentýž žák, ale o sedm let později kuličkovou tužkou.

Řada školských systémů postupně zavádí nespojité písmo, protože sami žáci i učitelé jej hodnotí „jako lepší“. Charakteristické je, že takové písmo bylo zavedeno tam, kde se rychle rozšířily kuličkové tužky, protože se staly skutečným spotřebním zbožím. Tato ukázka je anglické školní písmo D'Nealian (1978).

A a

Apfel

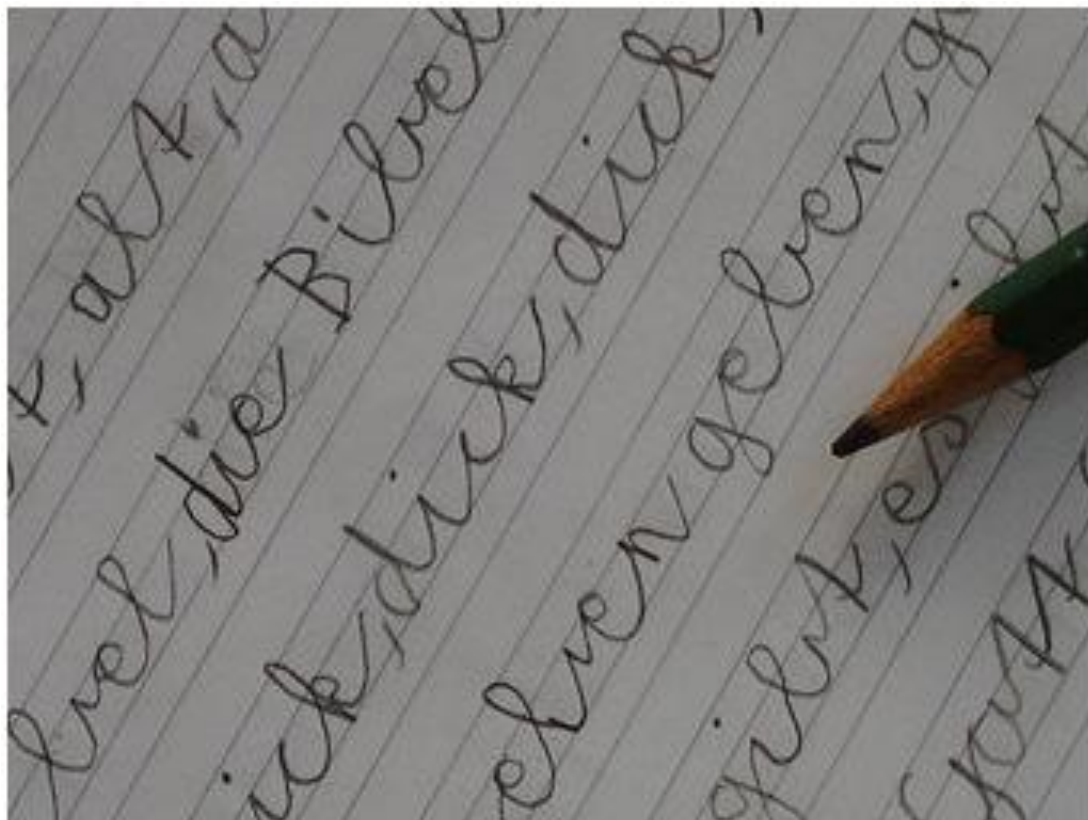
Auto

Anton

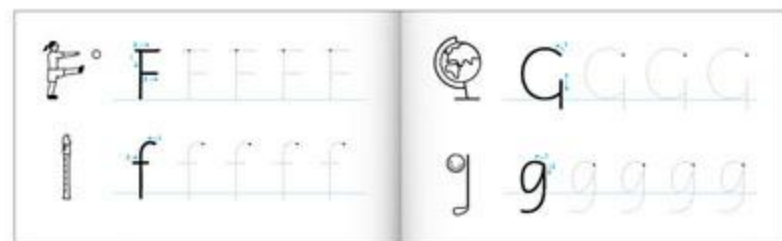
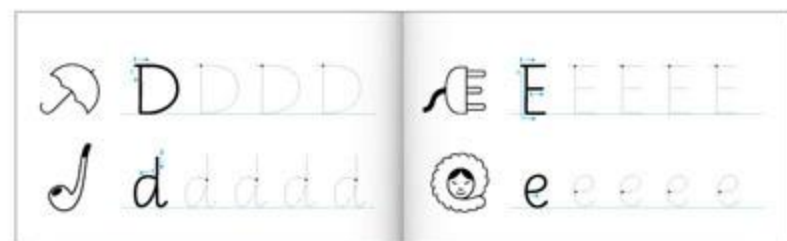
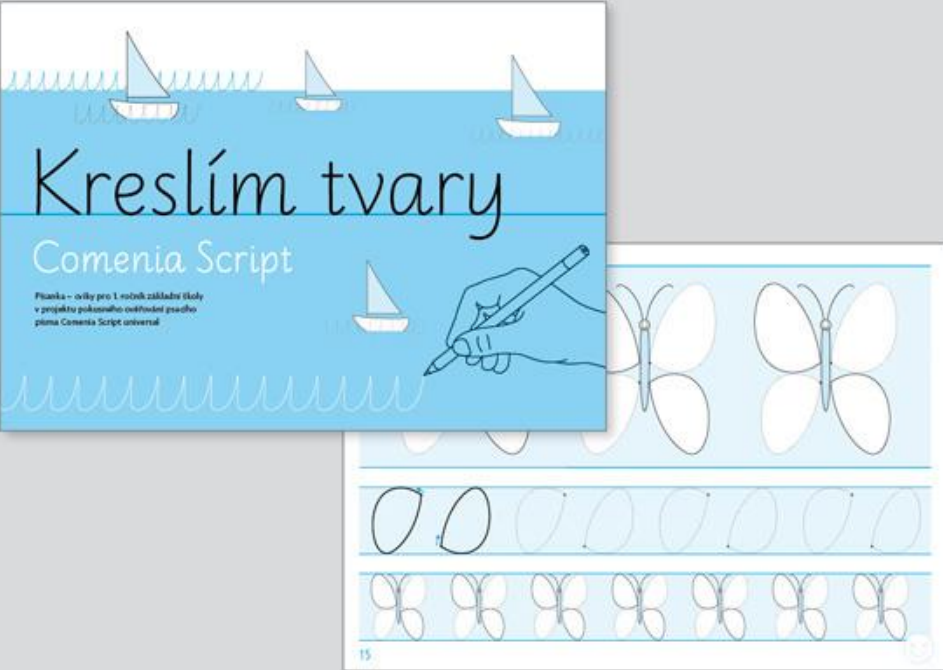
alles

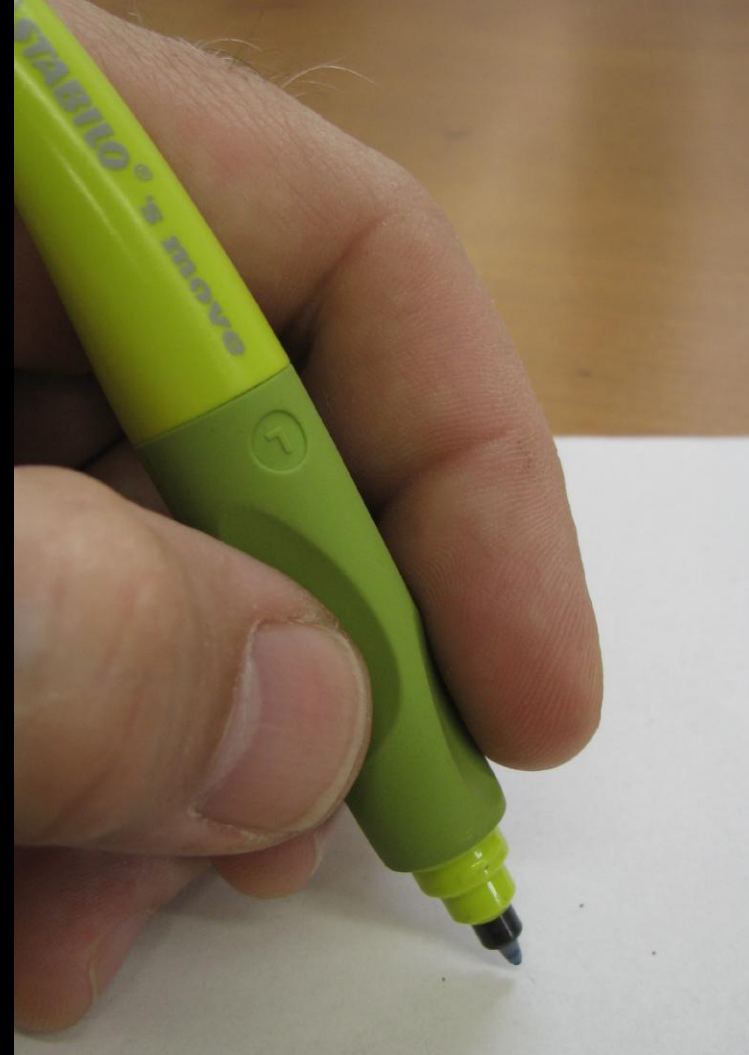
A	
a	

Jeden ze současných německých vzorů si ponechal kombinaci spojitého a nespojitého písma - to na jedné straně řeší plynulost a jasné ohraničení slov, na straně druhé je písmo kolmější a iniciály jsou jednodušší.

Výrazem tohoto trendu nástupu nespojitého písma je v našich podmínkách další varianta školního psacího vzoru pod názvem Comenia Script.

Z těchto fotografií je patrné, že i u speciálně vyvinutého kuličkového psacího prostředku pro nácvik špetkového úchopu se jen velice těžko dá docílit psaní pod úhlem 45 stupňů a že sklon psacího prostředku naznačuje podporu pěstičkového úchopu.

Barack Obama při podpisu smlouvy a jeho signatura, za povšimnutí stojí typický pěstičkový úchop kuličkové tužky.

Závěrem... učit, nebo neučit špetkový úchop?

- ▶ pěstičkový úchop je a pořád bude základem pro fyziologicky zdravé kreslení grafitovou tužkou, malování štětcem, kreslení ocelovým perem a psaní
- ▶ vzhledem k plošnému a dlouhodobému rozšíření psacích prostředků na bázi otáčející se kuličky budou jimi žáci i dospělí psát nedokonalým špetkovým úchopem nebo úchopem pěstičkovým
- ▶ mezi praváky a leváky není rozdíl - při uchopení a použití psacího prostředku jsou si rovni
- ▶ ▶ ▶ cílem výuky tak bude naučit žáky spojovat psací prostředek s příslušným úchopem a toto spojení zautomatizovat

Použitá literatura a informační zdroje:

6. <http://www.jak-spravne-psat.cz>
7. vlastní fotografie
9. Sovák, M.: Výchovné problémy leváctví, SPN, Praha, 1960, 1. vydání - sken
10. vlastní fotografie
11. http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Franklin_Roosevelt_signing_declaration_of_war_against_Japan.jpg - roosvelt
12. <http://www.iisd.ca/chemical/popsd/images/235us.jpg>
12. <http://www.iisd.ca/chemical/popsd/images/235sign.jpg>
13. Vodička, Ivo: Nechte leváky drápat, Portál, 2008 - sken; sken žákovské práce
16. <http://www.jak-spravne-psat.cz>
17. vlastní fotografie
20. http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Macro_Biro_writing2.jpg - kuličková tužka modrý hrot
- 21 - 29. vlastní fotografie
30. http://en.wikipedia.org/wiki/File:D%27Nealian_Manusript.png
31. <http://www.photocase.de/foto/15834-stock-photo-hand-schule-schreiben-wissenschaften-schreibstift-bildung>
31. http://www.offenes-presseportal.de/vermischtes/schreibuebungen_fuer_schueler_der_1_und_2_klasse_288206.htm
32. <http://www.centrumucebnic.cz/docs/obrazky/4350-comenia-script-abeceda-tahak-big.jpg>
32. <http://www.centrumucebnic.cz/docs/obrazky/4347-comenia-script-kreslim-tvary-pisanka-cviky-pro-1-rocnik-zs-big.jpg>
33. vlastní fotografie
34. <http://cal2neb.tumblr.com/post/58193213962/whitehouse-happy-left-handers-day-g-h-w>

Vodička, Ivo: Nechte leváky drápat, Portál, Praha, 2008

Objasňuje podstatu grafomotoriky levorukého psaní, popisuje základní přístupy leváků k psaní a nově zdůvodňuje nejvýhodnější způsob psaní pro leváky a používání pomůcek pro leváky doma, v mateřské a základní škole.

Učitelům, rodičům a samotným levákům poskytuje praktické rady o psacích a kreslicích prostředcích pro leváky a o jejich použití doma a v mateřské a základní škole. Na základě rozboru písma ve vztahu tahu a tlaku při psaní vysvětluje, proč většina leváků píše jinak, než je doporučeno školní metodikou. Obsahuje vyobrazení způsobů psaní leváků, ukázky rukopisů a fotografie.

Střední škola pedagogická, hotelnictví a služeb, Komenského 3, Litoměřice

ivo.vodicka@seznam.cz
www.levactvi.cz